

JELENIDŐBEN

- **Glatz Ferenc:** Rendszerváltás: a „Gonosz” és a „Jó” 3
- **Jordán Gyula:** Átalakulás Kínában 4
- **Kovács Attila Endre:** Átalakulás Mongóliában 8
- **Borhidi Katinka:** A „kiigazítások” kora Kubában 11

MŰHELY

- **Ádám Magda:** Nagyhatalmi elképzelések a trianoni határokról 14
- **Vonyó József:** A Magyar Hiszekegy születése 18

SZEMTANÚ

- **Frenkl Róbert:** A Fasori Gimnázium újraindítása 20

ÉLETKÉPEK, HÉTKÖZNAPOK

- **Balázs György:** Alföldi kubikosok 23

HÍREK

- A legősibb civilizáció • Leonardo hídterve • Fel-újítják az egri várat • Vízi erőmű Kínában • Kémek és atomtíttok (Farkas Ildikó) 26

KALÁSZATOK

- **Tóth István György:** Mint Makó Rómától 28
- **Réti György:** Magyarország és szomszédai 30

TISZTELT SZERKESZTŐSÉGI

- **Pálfi Zoltán:** A hettiták világa 31

GYARAPODÓ KÖZGYŰJTEMÉNYEK

- **Kákósy László:** Amenhotep thébai sírja 33

Címlapon:
Rendszerváltás kínai módra. Fotómontázs

História

Szerkesztő: Glatz Ferenc

A szerkesztőség tagjai: **Kertész István, Sipos Péter, Szász Zoltán, Tóth István György, Zsoldos Attila**

Olvasószerkesztő: Burucs Kornélia
Szerkesztőségi titkárság: Kocsis Gabriella, Farkas Ildikó

Munkatársak:

Demeter Zsuzsanna, Stemlerné Balog Ilona (kép); Horváth Imre (számítógépes tördelés); Nagy Béla (térképek)

Felelős kiadó: História Alapítvány
Elnök: *Niederhauser Emil*
Szerkesztőség: 1014 Bp., Úri u. 53. T.: 356 0457, 214 1780
Levélcm: Pf. 9. Bp., 1250
www.historia.hu

A História Alapítvány bankszámlaszáma:
11701004-20125394 OTP Bp. I. ker. Alagút u. 3.
Devizaszámlaszámok: Budapest Bank Rt.
1051 Bp., Hercegprímás u. 5.
USD 401-15194129120; DM 407-15194129120;
ATS 419-15194129120

Szedés: MTA TTI Kiadványcsoport

Felelős vezető: *Kovács Éva*

Nyomás: MESTERPRINT Kft.,

Bp., Vak Bottyán u. 30-32/B

Felelős vezető: *Losonczy György*

Terjeszti: LAPKER Rt. és alternatív terjesztők.

Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál és

a Hírlap-előfizetési és Elektronikus Posta Igazgatóságnál

(HELP) Bp. Orczy tér 1-3.,

közvetlenül vagy postautalványon. Tel.: 303 3441

Reklamáció: (06 80) 444 444

Külföldre előfizethető: Hess András Kereskedelmi Kft.

Postacím: H-1406 Bp. P. O. Box 53.

Tel./fax: (36-1) 350-8566

Megjelenik évente tízszer. Előfizetési díj: 1 évre 1800 Ft.

HU ISSN 01392409. Index: 25384

JELENIDŐBEN

Rendszerváltás: a „Gonosz” és a „Jó”

Kínai naplójegyzetek

Itt, Kínában minden fogalom más értelmezést nyer. A dolgoknak – élelem, víz, lakás, bicikli, autó, ruházat – egész más az életben a fontossági sorrendje. Az emberek is más rendben élnek. Kapitalizmus a gazdaságban! De kommunizmus a politikai berendezkedésben. Ez utóbbi hasonló ahhoz, amit Magyarországon ismertünk 1949–56 között. Kérdezzük, mit jelent itt a rendszerváltás? Mert a helybéliek szerint igenis van „rendszerváltás”: piacgazdaság, árubőség bizonyos cikkeken, világra nyitottság. Mi nehezen fogadjuk el érvelésüket. De csodáljuk, bámuljuk teljesítményeiket, életfilozófiájukat. Tanulság: tanulmányozni kell az Európán kívüli diktatórikus rendszereket, összevetni azokat közép-európai rendszerekkel. Másik tanulság: ma már kevés az, hogy a történész tanulmányaiban a kommunizmus üldözötteinek oldalára álljon, elítélje a diktatúrát.

Ma már kevés az, hogy a történész kimutassa a kommunista rezsimnek uralmi rendszereiben azt, ami számunkra elfogadhatatlan (diktatórikus módszerek, emberi szabadságjogok csorbítása, osztályuralom bevezetésének kísérlete, kultúrrombolás stb.), tehát azt, amiről még nem kell sem magunkat, sem mást meggyőzni. De ma már fel kell tenni a kérdést – amit itt Kínában naponta felteszünk magunknak –: miért foganhattak meg a 20. század elején százmilliók fejében kommunisztikus eszmék? Európában és itt, Kínában. És miért tudta ezen kommunisztikus eszméket (osztály nélküli társadalom, kizsákmányolás megszüntetése, szociális egyenlőség, az állam beavatkozása a szegények mellett adminisztratív eszközökkel stb.) összefogni egy politikai mozgalom? Rendszerbe foglalni. Közép- és Kelet-Európában – de Kínában is – már a múlt század elején, Nyugat-Európában a második világháború idején, az Európán kívüli világban az 1950–60-as években.

Van mit tenni: vizsgálni kell a 20. századi kapitalizmus sok kicsiny zsákutcáinak – mind a termelésben, mind a társadalompolitikában, kultúrában – labirintusát. Vizsgálni a rendszert, amire „váltunk” mi éppen most Közép-Európában, s amire váltanak – mondják, részben – itt a Távol-Keleten. Mert igenis a liberális kapitalizmus hiányosságai és feloldatlan szociális, valamint nemzeti ellentétei szülték a múlt század elején a diktatórikus mozgalmakat. (Egyik oldalon fasiszta, másik oldalon kommunisztikus mozgalmakat.) Az emberek saját szemükkel látták a feloldatlan konfliktusokat és nyúltak a kollektív erőszak eszközeihez. Hítlert „Weimar szülte”, a liberális demokrácia, Sztálint a kelet-európai, illetve ázsiai nyomorúság. És ugyancsak a szociális-etnikai konfliktusok szülték a Távol-Kelet, Afrika vagy akár Kuba kommunista vezetőit Maótól Castróig.

Milyen rendszerre váltunk most, a szovjet megszállás után? Vissza az 1945, az 1938 előtti rendszerekhez, amelyek egyszer már működésképtelennek bizonyultak? Itt, Kínában mindenki előre akar lépni, nálunk sokan hátra. Vizsgálni kell az 1990 utáni új rendszer hiányosságait is. Nehogy rükkverbe, visszafelé váltsunk rendszert. Vizsgálni kell az új rendszert többek között azért is, hogy elkerüljük az újratermelő diktatórikus szélsőségeket. Amelyeket már e rendszer 1938 után kitermelt.

Mi lett a világgkommunizmus eszméjével a Szovjetunió hanyatlása és összeomlása után? Hogyan illeszkedik a magyar, a közép-kelet-európai rendszerváltás a világgkommunizmus 20. század végi bukásába? Miért tekintették sokan kezdetben azt megváltást-hozónak? Miért kellett e kommunisztikus eszméknek elbukniuk? Hogyan ábrándultak ki e százmilliók – akik korábban ezt a célrendszert elfogadták, eredményességében hittek – a kommunista rendszerből s az eszméből?

Tudományos kérdés. Mint ahogy az is tudományos kérdés, vajon a liberális kapitalizmus „hibái”, „konfliktusai” eltűntek-e a 20. század végén? Azok a szociális vagy uralomtechnikai konfliktusok, amelyek a világ különböző szegletében keletkeznek, kitörnek, valóban az emberi „Gonosz” megjelenései? Csak most a kommunista maszk helyett, vagy amellel afrikai, arab, koreai és isten tudja milyen „jelmez”-ben jelennek meg?

Van mit tenni: kutatni, gondolkodni, lehetőleg előítéletek nélkül. A zsidó-keresztény kultúrkörből örökölt sok évszázados kíváncsisággal.

GLATZ FERENC